

Nem lehetetlen hát a jelenlegihez képest bővíteni a kortárs irodalom piacát, növelni a szerepét a társadalom életében, de ehhez mindenképpen szükséges egy alapvetően új stratégia, amely az együttműködésre épül.

Kozák Ignác Tibor

ÚJRAHASZNOSÍTOTT TERÜLET: KISEBB MAGYAR IRODALOM!

Az olvasói szokások átrendeződése zajlik napjainkban Magyarországon. Irodalmunkat az olvasószám csökkenése, az olvasás helyszíneinek áttevődése és arányainak romlása is sújtja. Az irodalmi folyóiratok 2010-ben is tovább gyengültek itthon. A tavaly megjelent címek alapján a könyvek száma nem fogy, de a példányszám folyamatosan csökken. A figyelem ma sokkal jobban megoszlik az internet és az egyéb kikapcsolódásra szánt, a szórakoztatóipar kínálta lehetőségek között. Ez a tendencia pedig folyamatosan a nyomtatott könyvtől vesz el olvasókat.

A Zsolnai György írásában emlegetett problémák nemcsak a kulturális rendszer hibáit, hanem a kultúra mint szellemi terület átrendeződésének jeleit is mutatják. Ennek az irodalom mint konzervatív műfaj egyik nagy vesztese lehet, mert jelenleg egy törékeny, fagyasztott állapotban van. A jövőbeni irodalmi élet továbbra sem lesz önellátó, kivéve azt a helyzetet, ha az állam teljesen kivonulna a kulturális tér támogatásából, ami azonban akkora erkölcsi veszteséget okozna bármelyik kormánynak, hogy ezt egyik sem merné meglépni. Ezért egy kis, folyamatos kapacitáshiánnyal működő irodalmi struktúra a jövőben is fennmaradhat, de ennek alakulása továbbra is kiszámíthatatlan lesz; valószínűleg különféle módon csökkenteni fogják a támogatást, ami nehezíti a tehetségek feltűnését, felszínen maradását, és számtalan személyes mellőzöttséget okozhat majd. Az írói karrierek felépítése ma is változik, de ez a jövőben teljesen átalakul. A sokaknak gyógyírt hozó webes jelenlét azonban pontosan a múlt századi irodalmi papírkultúránk gyökereinek átvágásával együttesen fejlődik. Érdeemes lenne nálunk is a kisebb

lélekszámú irodalmak megoldásait kutatni, ahol ez már korábban felmerült problémaként.

Természetesen a mai politikai térbe ágyazott kultúrpolitika is követett el hibákat, és fog is tenni különféle nézőpontból hibásnak tekinthető lépéseket. Leginkább a konszenzus és a minimumfeltételek tisztázása problematikus ma is. Azonban az egyén felelősségét sem szabad figyelmen kívül hagyni, sem olvasói, sem pedig forgalmazói szinten. Azoknál a családoknál, ahol nem természetes tevékenység az olvasás, ahol nem figyelnek erre fokozottan, ott a következő generációnál jelentősen csökken az esély a minőségi olvasásra. A másik oldalon a könyvterjesztők főként vállalkozóként gondolkodnak, ezért nem terveznek hosszú távon, amit piaci szükségszerűségeknek tudnak be. A pályázati pénzből kiadott pár száz példányos szakmai könyvek ál-nyilvánossága szöges ellentétben áll az olcsón kinyomott, tízezres egységekben gyártott könyvek publicitásával.

Mindkét véglet egyformán ártalmas. A megoldási javaslatok azonban csak a jelenlegi érdekviszonyok fennállást szolgálják, nem generálnak vitát a lehetséges megoldásokról. Ezt a gordiuszi csomót az internet fogja átvágni, amikor a könyvek egy része újra samizdatként fog keringeni – de már test nélkül – a világhálón. Azok a felhasználó-szakolvasók pedig, akiknek szükségük van rájuk, megkeresik és saját költségükön ismét olvashatóvá teszik őket a maguk igényei szerint, offline vagy online.

A nagyobb példányszámú, a kereskedelem számára veszteséget nem okozó, tehát piacképes művek persze ott lesznek a polcokon, a kínálat színesítését szolgáló egyszerű és kívánatos PR-fogásként. Itt is a fiatalok esélye csökken. Ez ellen tenni a jövőben a hazai irodalmi közélet nem tud, ez amolyan Münchhausen-effektus lenne, miközben egész folyóirat-kultúránk folyamatosan a Google-olvasás felé tolódik. Ennek jellemzője, hogy a keresők által adott találatokból választunk, azok idejét és helyét már csak másodlagosan vesszük egyre inkább figyelembe. Bár ma még megvan a kialakult rendszer, a határok egyre inkább feloldódnak. A forgalmazó – azaz a folyóiratok – kikapcsolása nagy megrázkódtatás lesz az irodalom számára, ami a kulturális térben is látható átrendeződéshez vezet majd.

A vitaindítónak szánt írás apropójaként irodalmi lapok találkozájáról való tudósítás szolgált. Az össze(nem)tartás felvázolása – amely kissé elnagyolt – a mai irodalomra jellemzően túl udvarias, amikor ezt a megfoghatatlan problémát bemutatja. Azt az utópiát, hogy az

irodalom egységes lehet, jobb, ha mindenki kiveri a fejéből. Az olvasásról való gondolkodás olyan mélyből fakadóan minimum három-hét-kilenc irányú, hogy egységes soha nem lehet. Szerencsére, mert ez a művekben és a témákban is nagyfokú monokulturális vakságot eredményezne, ami pedig irodalmunk végét jelentené.

Az egyik megoldási lehetőség, vagyis a kortárs magyar irodalmi kiadók megerősítése, működésük ellenőrzött támogatása, ezzel együtt a marketing- és PR-feladatokba bevonása egyszerűen forrás kérdése. Sajnos itt is csak állami szabályozással lehet elindítani a piaci változást, de a későbbiekben ezt is a könyvpiaci szereplőkre kell bízni, különben folyton féllábú marad a rendszer. A Márai-program mellé számos más nagy író nevét viselő – például a magyar vers olvasását népszerűsítő – program kell még, ezek mögé pedig fedezet.

A jelenlegi kormánypárt nagy lehetősége az, hogy önállóan, teljesen egyedül kulturális téren is jelentőset alkothat, ezzel is alapot adva későbbi újraválasztásának. Amennyiben viszont a politikai vezetés nem ismeri fel a hazai kortárs irodalom jövőbeni hasznát, és ennek érdekében nem kezd hosszú távra tervezni, akkor úgy tűnik, kevés az esély a jelenlegi rendszer működésének megváltoztatására.

Az irodalomnak nem elég a sorok között üzennie, néha hangoosan kell kiállnia önmagáért, ez azonban ne a művekben történjen meg, hanem az irodalmi közéletben, ahol a véleményvezéri szerepkör egy lehetséges pozíció. Miért került át például az újságok hasábjain mérnökökhöz és egyéb alkalmazott szakértőkhöz a terep sokszor az irodalmat is érintő kérdésekben? Az irodalom nem közgazdaságtan és némi mechanika, technokrácia összessége.

Azonban súlyt senki nem kap ingyen, azt ki kell harcolni. Nyitni kell az új lehetőségek és az olvasók visszacsalogatása érdekében, hagyni kell megszületni és elhalni folyóiratokat, kísérletezni, de leginkább olvasásra szoktatni a következő generációt, úgy, hogy a csepegtetés is minőségi forrásból kezdődjön. Mai folyóirataink több olvasót nem tudnak vonzani, miközben egy bútorüzlet termékkatalógusának minősége vetekszik a művészeti albumok lehetőségeivel. A felaprózott állami támogatásból élő kisebb lapok beáldozása egy megoldás a támogatások összevonására, azonban a fűnyíróelv pontosan azokat a vidékeket és rétegeket sújtaná, amelyek egyébként is lemaradók: azokat, akik az internettől is elvágva élnek, annak előnyeit semmilyen módon nem használják és nem is ismerik.

Tehát a kezdő lépéseket a kisebb folyóiratok szerep- és feladatkörének megváltoztatásával lehetne megtenni, amihez masszív helyi olvasánszervező kampányok szükségesek kísérleti jelleggel, majd a bevált módszerek továbbvitele országos programok révén. E programokban az eleve az irodalmi életben működő írók mellett az újságíróknak és a tanároknak kellene munka- és képzési lehetőséget biztosítani, hogy a szemléletváltozás elindulhasson.

Ezzel párhuzamosan a fizetési morál és a körbetartozás problémáját kell megoldani az állami pályázati pénzek kifizetésétől kezdve egészen a terjesztői kifizetésekig, így a jövőbeni csökkenést és veszteségeket ellensúlyozhatná valamelyest a kiszámíthatóbb, kisebb magyar irodalom működése.

Pápay György

MEGKÉSETTSÉG ÉS FRAGMENTÁLTSÁG

Rendhagyónak tűnhet, hogy a főszerkesztő szerkesztőtársa írására reflektál, méghozzá a saját lapjukban – vagy az ön- és baráti kereszt-hivatkozásokkal teli magyar szellemi életben ez nem is olyan szokatlan? Talán ez is csak megerősíti a Zsolnai György által a rovat korábbi darabjában a hazai kritika óvatosságáról és időnként kifejezetten opportunisztikus jellegéről elmondottakat? Ennek eldöntését bízunk inkább a reményeink szerint nem a gyanú, hanem a bizalom hermeneutikáját érvényesítő olvasóra. Annyit azonban érdemes hozzátenni, hogy az alábbiak éppen azt szemléltetik, hogy a Szépirodalmi Figyelő (mint a cikkben problematizált irodalmi megosztottságot ha nem is meghaladni, de szerkesztési gyakorlatában mindenképpen háttérbe szorítani igyekvő orgánus) kollektíváján belül tere van a kollegiális polémianak, egyazon kérdéskör eltérő perspektívából történő megközelítésének.

Nem is annyira vitatkozni kívánok Zsolnai György cikkének gondolatmenetével, mint inkább kiegészíteni, amikor azt állítom, hogy a hazai irodalmi élet megosztottságának kérdése számomra alapvetően generációs problémának tűnik. Pontosabban olyan problémának, amely gyökeresen más fénytörést kap, sőt bizonyára jelentősen